

Apteekkien ammattieettinen neuvottelukunta

KANNANOTTO

KOLLEGIAALISUUS APTEEKKIALALLA – MITÄ SE ON?

Apteekit eivät pääse yhteisymmärrykseen päivistysajoista - kaikki apteekit venyttävät aukioloaikojaan tai pistävät ovensa kiinni viikonlopuksi. Työvoimapulan runtelemalla alueella värvätään naapurin henkilökuntaa. Farmaseutti tai proviisori käyttää apteekin hädänalaista työvoimatilannetta hyväkseen ja vaatii itselleen suhteettomia etuja. Saman alueen apteekki siirtyy naapurin kylkeen suurempien asiakasvirtojen tavoittamiseksi. Ajankohtaisia puheenaiheita, joita käsiteltäessä kuulee kysyttävän, minne kollegiaalisuus on kadonnut ja onko sitä ylipäänsä enää olemassakaan.

Kollegiaalisuus käsitetään usein laajasti, ja erityisesti sitä peräänkuulutetaan tilanteissa, joissa ammattikunnan edustajien keskinäiset edut menevät ristiin. Mitä kollegiaalisuus sitten oikeastaan on?

Laajasti ottaen kollegiaalisuudella voidaan käsittää samaa ammattikuntaa edustavien keskinäisiä käyttäytymisnormeja, ammatin sisäistä tapakulttuuria. Virkaveljillä on toisiaan kohtaan sellaisia velvoitteita, joita heillä ei ole ketään muita kohtaan. Ei ole sopivaa arvostella julkisesti tai asiakkaille kollegan tekemisiä. Kollegaa kohtaan ollaan lojaaleja. Useimmille meistä termi on tuttu lääkäreiden välisistä suhteista. Lääkäriliitto on hyväksynyt kollegiaalisuusohjeet, joiden mukaisesti ohjeiden tarkoituksena on pitää yllä arvonnukaista henkeä ja hyvää toveruutta maan lääkärinkunnan keskuudessa sekä opastaa lääkäreitä käyttäytymään kollegiaalisesti työhön liittyvissä ja muissa keskinäisissä suhteissa.

Kollegiaalisuuden periaatteiden noudattaminen on johtanut sisäisesti kiinteiden ammattiryhmien muodostumiseen. Kollegiaalisuus suojaa alaa ulkopuolisilta hyökkäyksiltä ja varmistaa ammattiryhmän mahdollisuuden päättää omista asioistaan ja kehittää alaa omista lähtökohdistaan. Hyvällä syyllä voidaan todeta, että apteekkialalla on pitkät perinteet kollegiaalisuuden toteuttamisessa, vaikka asiasta ei sellaisenaan ole ollut erillisiä ohjeita.

Apteekkitoiminnan eettiset ohjeet ottavat kuitenkin kantaa apteekin arvoihin ja kollegiaalisuuden kysymykseen (Ohjeiden kohta III):

Apteekkari, proviisori tai farmaseutti harjoittaa ammatissaan sellaista toimintaa, joka ei ole ristiriidassa farmasian tai muun terveydenhuollon yleisesti hyväksytyjen periaatteiden kanssa.

Apteekissa työskentelevät apteekkarit, proviisorit ja farmaseutit ovat osa terveydenhuollon henkilöstöä. Ammatillinen tieto ja osaaminen on kaiken toiminnan perusta ja sopusoinnussa sekä farmasian että muun terveydenhuollon tavoitteiden kanssa. Ihmisiä ei houkutella asiattomaan lääkkeiden käyttöön.

Apteekit toimivat yhteistyössä asiakkaan parhaaksi ja pyrkivät säilyttämään alan sisäisen eheyden.

Kollegiaalisuuteen liittyy läheisesti yhteisten toimintaperiaatteiden noudattaminen ja yhteistyö. Ohjeen viimeinen lause on tärkeä: yhteistyön tarkoituksena on *asiakkaan etu*. Kollegiaalisuus ei siis tarkoita vaikenemista esim. kollegan potilasturvallisuutta vaarantavasta toiminnasta. Kollegiaalisuus ei ole vetäytymistä vastuusta tai "omien" suojelemista silloin, kun toiminta ei kestä objektiivista tarkastelua. Sillä ei myöskään tarkoiteta apteekkien tai apteekkihenkilökunnan yhteisesti tekemiä päätöksiä, joilla poljettaisiin asiakkaan oikeuksia tai meneteltäisiin muutoin hyvien tapojen vastaisesti.

Kollegiaalisuus edellyttää sitoutumista yhteisiin pelisääntöihin

Kollegiaalisuus on sitoutumista yhteisiin pelisääntöihin ja yhteiseen ammattietiikkaan. Sitä tarvitaan myös ammatin autonomian suojaamiseen. Hajanainen, eettisiltä periaatteiltaan "horjuva" ryhmä on helppo hajottaa - myös alan sisältä. Kollegiaalisuus merkitsee myös sisäistä kontrollia ja vastuuta. Jos se puuttuu, tarvitaan ulkopuolista ohjausta, joka helposti johtaa ammattikunnan itsenäisyyden menettämiseen.

Kollegiaalisuuteen liittyy kollegan arvostus sekä velvollisuus auttaa tarvittaessa. Apteekeissa kollegiaalisuus on ilmentynyt mm. apteekkien välisenä yhteistyönä. Se on sisältänyt lääkkeiden lainausta, päivystysrenkaita ja erilaista apua hätätilanteissa. Saman alueen apteekkien yhteisenä kunnia-asiana on ollut varmistaa palveluiden saatavuus kaikissa olosuhteissa. Näin tulisi olla jatkossakin. Taloudellisen kilpailun koveneminen on kuitenkin paradoksaalisesti johtanut joissain tapauksissa palvelun heikkenemiseen, kun apteekkien väliset lainaus- ja päivystysringit ovat purkautuneet. Tilanne, jossa elinkeino on riippuvainen sekä terveydenhuollon että markkinatalouden lainalaisuuksista on jo lähtökohtaisesti ristiriitainen.

Kollegiaalisuuden aakkoset sisäistetään opiskeluaikana

Kollegiaalisuuden merkitys ja ammattikunnan sisäiset toimintatavat aletaan sisäistää jo opiskeluaikana. Oppilasajalla on tärkeä merkitys siinä, minkälainen käsitys alan toimintaa ohjaavista arvoista tuleville apteekkilaisille syntyy. Jos harjoitteluapteekissa muodostuu mielikuva eri ammattiryhmien ja toimipaikkojen välisestä yhteistyökyvyttömyydestä ja ristiriidoista, ei apteekkitoiminta anna itsestään kovin houkuttelevaa kuvaa.

Apteekin henkilökunnalle kollegiaalisuus merkitsee keskinäistä avunantoa ja arvostusta. Se konkretisoituu päivittäin, mutta erityisesti niissä tilanteissa, kun työyhteisöön tulee uusi jäsen. Vaikka työn kannalta keskeinen tieto-taito saadaan koulutuksen kautta, viimeistelee työelämä osaamisen ja antaa kehyksen sen käytännön soveltamiselle. Työn myötä kasvaa ja pysyy yllä ammatti-identiteetti, ja kollegoilla on sen kehityksessä merkittävä rooli.

Apteekkijärjestelmämme arvoa punnitaan jatkuvasti. Haasteiden edessä alan sisäinen eheys ja toiminta asiakkaan edun mukaisesti ovat ainoa kestävä tie eteenpäin. Yhteisen arvoperustan vaaliminen ja vahvistaminen ja sen mukaisesti toimiminen varmistavat parhaiten ammatillisen apteekkitoiminnan tulevaisuuden. Siten toimien täytämme myös velvollisuutemme tulevia kollegojamme kohtaan.